

GEO
01 2021

GEO

Δείτε τον κόσμο με διαφορετική ματιά

Η τέχνη της αφοσίωσης σε έναν σκοπό

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

Παλαιοανθρωπολογία
στην Ελλάδα;

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

Στην καρδιά
του ποταμού Ζαμβέζη

ΤΑΞΙΔΙ

Βιετνάμ: από το Ανόι
στο ιστορικό Χόι Αν

ΥΓΕΙΑ

Ενισχύουμε
το ανοσοποιητικό

ΑΠΟΣΤΟΛΗ

ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΟΥ ΖΑΜΒΕΖΗ

Στους Καταρράκτες Βικτώρια μπορεί να σκηνοθετείται ένα αποικιακό κληροδότημα, ωστόσο το πραγματικό θησαυροφυλάκιο της ηπείρου βρίσκεται στα νερά του ποταμού.

Δύο ρεπόρτερ του GEO ταξίδεψαν για εβδομάδες στο ορμητικό ποτάμι.

Από την άληη πλευρά του καταρράκτη, ανακάλυψαν ατέλειωτη φύση και σχεδόν απάτητους αγριότοπους.

Κείμενο: Michael Stührenberg, Φωτογραφίες: Franck Vogel

Η ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΗ ΒΙΚΤΩΡΙΑ

Εδώ και πάνω από 100 χρόνια, η ατσάλινη γέφυρα συνδέει τη Ζάμπια και τη Ζιμπάμπουε. Στο Royal Livingstone Express, οι τουρίστες ταξιδεύουν όπως την εποχή της αποικιοκρατίας, περνώντας πάνω από τους καταρράκτες – το σημείο με την καλύτερη θέα.

ΛΙΜΝΗ ΚΑΡΙΜΠΑ

Οι Τόνγκα δεν είναι επιδέξιοι ψαράδες. Έχουν εμπειρία μόλις μερικών δεκαετιών. Ένας υδατοφράκτης τούς ανάγκασε, από αγρότες και βοσκοί, να στραφούν στο νερό, όπου σήμερα πιάνουν ρέγκες με πολύ λεπτά δίχτυα.

Ο

Ι ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΕΣ ΒΙΚΤΩΡΙΑ είναι ένα φιλοσοφικό σημείο. Εδώ, ο άνθρωπος αγναντεύει με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Είτε από πάνω είτε από κάτω, είτε από κοντά είτε από μακριά, στους Καταρράκτες Βικτώρια το βλέμμα μας μοιάζει να μην αντιλαμβάνεται ποτέ μία και την αυτή πραγματικότητα.

Σταθμός 1 Καταρράκτες Βικτώρια

«Ένα σκηνικό τόσο ωραίο, που ακόμα και οι άγγελοι σταματάνε να πετούν», έγραφε ο Ντέιβιντ Λίβινγκστον, ο άνθρωπος που ανακάλυψε την Αφρική και ταξίδεψε στον Ζαμβέζη, στις ταξιδιωτικές του σημειώσεις σχετικά με τους Καταρράκτες Βικτώρια. Ήταν, προσθέτει, ό,τι ομορφότερο είδε στην Αφρική. Στις 16 Νοεμβρίου του 1855, ο επικεφαλής του ντόπιου λαού των Κολόλο συνόδευσε τον Σκοτσέζο στο θαύμα της φύσης. Σε εκείνον όφειλε ο Λίβινγκστον που ανακάλυψε το αποκορύφωμα του Ζαμβέζη. Για να το ονομάζει «Καταρράκτης Βικτώρια», ως φόρο τιμής στη βασίλισσά του που κυβερνούσε 8.000 χλμ. μακριά.

Οι κάτοικοι της Ζάμπια και της Ζιμπάμπουε αποκαλούν το μυθικό παιχνίδι της φύσης κατά μήκος των κοινών τους συνόρων Mosi oa Tunya – ο «καπνός που βρυχάται». Μέχρι και σήμερα, υπάρχουν εδώ οι χαρακτηριστικά τοπικές και οι χαρακτηριστικά ξένες προοπτικές.

Ο Γάλλος φωτογράφος Franck Vogel βρίσκει το θέαμα «ονειρεμένο» και «μεγαλοπρεπές». Νωρίς το πρωί αυτής της ημέρας πέρασε τους καταρράκτες με ένα μονοκινητήριο αεροσκάφος. Μόνο κοιτώντας από ψηλά, μπορεί κανείς να εκτιμήσει τις πραγματικές διαστάσεις αυτού του τεράστιου υδάτινου παραπετάσματος.

Τα νερά του Ζαμβέζη πέφτουν από ύψος 1.700 μ. σε ένα φαράγγι βάθους 100 μ. περίπου και 50 μ. πλάτους. Τα σταγονίδια του νερού, με τη δύναμη της πρόσκρουσής του, φτάνουν σε ύψος πάνω από 300 μ.

Κάποιες ημέρες, ο «καπνός που βρυχάται» είναι ορατός και από απόσταση 30 χλμ.

Και, σχεδόν πάντα, απλώνεται από πάνω του ένα πραγματικά παραμυθένιο ουράνιο τόξο, που μοιάζει ζωγραφισμένο από παιδικό χέρι. Όχι ξεθωριασμένο ή που απλώς φαίνεται ακνά, αλλά σε όλο του το μεγαλείο!

Εδώ και εβδομάδες, ο Franck Vogel και εγώ συνοδεύουμε

ΓΡΑΦΕΙΟ ΜΕ ΘΕΑ

Κάτω από τη Γέφυρα Βικτώρια, ο Pervious Katymba κρατάει λογαριασμό: κάθε πρωί παίρνει θέση δίπλα στο ποτάμι και ζητά από τους λιγοστούς επισκέπτες που καταφθάνουν στην όχθη να γράψουν το όνομά τους σε ένα τετράδιο «για να μη χαθεί κανείς». Μια, μάλλον, μοναχική δουλειά.

το ποτάμι στη διαδρομή του από την πηγή σε ένα βαλτώδες τροπικό βροχερό δάσος στα βορειοδυτικά της Ζάμπια με κατεύθυνση τον Ινδικό ωκεανό.

Ο ποταμός έχει μήκος πάνω από 2.500 χλμ. Οι Ευρωπαίοι, όταν στα μέσα του 19ου αιώνα ξεκίνησαν για την Αφρική, δεν ενδιαφέρονταν ιδιαίτερα γι' αυτόν. Επειδή ο Ζαμβέζης δεν είναι πλωτός και, έτσι, δεν είχε κανένα όφελος για την αποικιακή αξιοποίησή του.

Αυτό ακριβώς είναι που τον κάνει τόσο ενδιαφέροντα για εμάς.

Πολλά άλλαξαν στον Ζαμβέζη με πολύ πιο αργούς ρυθμούς απ' ό,τι οπουδήποτε αλλού. Στις πηγές του συναντήσαμε «τους ανθρώπους του νερού», οι οποίοι κατά τη διάρκεια των βροχών, όταν ο ποταμός απλώνεται στην κοίτη του, ζουν σε απόμερες καλύβες σε νησιά.

Μόνο με πιρόγες συνδέονται με τον έξω κόσμο.

Στους Καταρράκτες Βικτώρια δεν έχουν διατηρηθεί πολλά από αυτή τη γνησιότητα. Εκατοντάδες χιλιάδες τουρίστες από όλο τον κόσμο έρχονται κάθε χρόνο για να τους θαυμάσουν.

Και, σαν να μην ήταν το θέαμα αρκετά συναρπαστικό, αρκετοί –δεμένοι από ένα σκοινί– τους ατενίζουν από τη Γέφυρα Βικτώρια, με κίνδυνο να πέσουν στο κενό.

Οι λιγότερο ριψοκίνδυνοι επιλέγουν μια διαδρομή με το τρένο με την αιμομηχανή έναντι 195 δολαρίων. Το «Wembley Dining Car» κατασκευάστηκε στο Λονδίνο το 1922. Μπορείς να πάρεις το δείπνο του σε δερμάτινες πολυθρόνες με ασημένια μαχαίροπίρουνα και κρυστάλλινα ποτήρια. Το νοσταλγικό τρένο από την εποχή της αποικιοκρατίας ξεκινάει από ένα προάστιο της πόλης Λίβινγκστον και φτάνει μέχρι τη Γέφυρα Βικτώρια. Αν ο συγχρονισμός είναι σωστός, φτάνει εκεί με τη δύση του ήλιου.

Αποικιοκρατική πολυτέλεια: στον Ζαμβέζη γίνεται πραγματικότητα.

Από κάτω το θέαμα των Καταρρακτών Βικτώρια ανοίγει μια τελείως διαφορετική προοπτική. Ο Ζαμπιανός Pervious Katymba εργάζεται για την εταιρεία Panorama Security. Απλή δουλειά γραφείου, από τις πιο παράξενες όμως που θα μπορούσα να φανταστώ ποτέ.

Διότι το «γραφείο» του 29χρονου δεν έχει τοίχους. Αποτελείται μόνο από μια καρέκλα και ένα τραπέζι, όπου υπάρχει ανοιγμένο ένα σημειωματάριο.

Το μέρος ονομάζεται Boiling Pot – το «καζάνι των μαγισσών». Βρίσκεται στην πρώτη στροφή του Ζαμβέζη. Μπροστά

«Πάρκο αναψυχής στον Ζαμβέζη; Δεν θα το επιτρέψουμε!»

LAMECK SIMATIMBULA, ΠΩΛΗΤΗΣ ΑΝΑΜΝΗΣΤΙΚΩΝ

στα μάτια των υπαλλήλων, συγκεντρώνονται πάντα παραγμένοι όγκοι νερού. Και κάνουν κύκλους και κοχλάζουν, σαν ένα τεράστιο κουτάλι να ανακατεύει διαρκώς την καφετιά σούπα.

«Όποιος έρχεται εδώ πρέπει να γράφει το όνομά του στο τετράδιο», εξηγεί ο Katyamba. «Για να μη χαθεί κανείς».

Έχει συμβεί ποτέ;

«Όχι».

Γράφω ενσυνείδητα το όνομά μου στο τετράδιο.

Ο Pervious Katyamba δεν έχει σχεδόν τίποτα να κάνει και τίποτα να πει – κι αυτό καθημερινά από τις 6 το πρωί μέχρι τις 6 το απόγευμα. Εδώ και τρία χρόνια κάνει τη δουλειά αυτή, έναντι 80 δολαρίων τον μήνα. Βρίσκει πως είναι «μια χαρά».

Στην έξοδο του πάρκου, συναντάμε τον Lameck Simatimbula. Αποκαλεί τον εαυτό του «επιχειρηματία» και είναι πωλητής αναμνηστικών. Τον ρωτάω αν έχει ακούσει ότι Κινέζοι επενδυτές σκοπεύουν να φτιάξουν εδώ ένα είδος ψυχαγωγικού πάρκου, που κοστίζει 300 εκατομμύρια δολάρια. Για τα σχέδια αυτά είχα διαβάσει στις εφημερίδες της Ζάμπια.

Ναι, λέει ο Simatimbula. «Εμείς δεν θα το επιτρέψουμε, όμως».

Εμείς; Εννοεί τον τοπικό σύλλογο πωλητών αναμνηστικών. Ο πρόεδρος τους Fabian Siazibola έχει δηλώσει ότι η κυβέρνηση της Λουσάκα πρόκειται να παραχωρήσει την όχθη των Καταρρακτών Βικτώρια σε μια κινεζική επιχείρηση. Απεσταλμένοι ζήτησαν ήδη από τους πωλητές να φύγουν από τον χώρο του μελλοντικού εργοταξίου. Διότι σύντομα θα στέκεται εδώ ένας τεράστιος τροχός – με την καινούργια καλύτερη θέα στους Καταρράκτες Βικτώρια.

«Μόνο πάνω από το πτώμα μας», ήταν η απάντηση του Siazibola.

Ακούγεται ηρωικό.

Και, ωστόσο, μοιάζει μάταιο.

Οι τρεις γειτονικές χώρες, τις οποίες διαρρέει ο Ζαμβέζης, ανήκουν στους σημαντικότερους εταίρους της Κίνας στην Αφρική. Αυτό σημαίνει ότι η Λαϊκή Δημοκρατία ασχολείται με τα πάντα εδώ, από την κατασκευή των δρόμων, των αεροδρομίων και τους υδροηλεκτρικούς σταθμούς μέχρι την εξόρυξη πρώτων υλών.

Μία προοπτική μάς λείπει, όμως: η θέα της Γέφυρας Βικτώρια. Η γέφυρα αυτή συνδέει την αριστερή όχθη του Ζαμβέζη με τη δεξιά, το κράτος της Ζάμπια με τη Ζιμπάμπουε. Κατα-

σκευάστηκε μεταξύ του 1904 και του 1905, προκειμένου να κρατηθούν ενωμένες οι αποικιακές ιδιοκτησίες της Μεγάλης Βρετανίας.

Εύκολα βρίσκει κανείς τον δρόμο για τη γέφυρα. Στην έξοδο του εθνικού πάρκου ακολουθεί κανείς με τα πόδια μια φιδωτή απόσταση ενός χιλιομέτρου.

Τα οχήματα καίγονται στον ήλιο, ενώ μια συμμορία μπαμπούνων ελέγχει τα φορτία. «Τα περισσότερα μεταφέρουν πλάκες χαλκού και κοβαλτίου από τα μεταλλεία της Ζάμπια», εξηγεί ο οικονομικός συντάκτης Changwe Kabwe, ο οποίος μας συνοδεύει στο ταξίδι αυτό.

«Μέσω της Ζιμπάμπουε φτάνουν στο Ντούρμπαν και από εκεί, με πλοία, στην Κίνα».

Από τις αρχές του 2000, ένα μεγάλο τμήμα της παραγωγής της Ζάμπια πηγαίνει εκεί.

Δαπανηρή μεταφορά. Γι' αυτό γίνονται διαρκώς σχέδια για τη «Zambezi Seaway»: μια αναδιαμόρφωση του Ζαμβέζη σε πλωτή υδάτινη οδό!

Θα ήταν ένα γιγάντιο σχέδιο, που μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο με εκρηκτικά και βαρέα μηχανήματα: μια εκτενής παρέμβαση στη φύση.

◀ ΣΤΑΘΜΟΣ 1 ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΕΣ ΒΙΚΤΩΡΙΑ

Διεθνές εμπόριο: ο Trevor (με το γαλάζιο πουκάμισο) και ο Stanford μεταφέρουν καθημερινά γύρω στα 150 κιλά καλαμποκάλευρο και ρύζι μεταξύ Ζάμπια και Ζιμπάμπουε – για κέρδος λιγότερο από τρία δολλάρια την ημέρα.

Τους λένε Trevor και Stanford, είναι και οι δύο 27 ετών και έχουν μια εταιρεία εμπορίου και μεταφορών.

Ο Trevor, με γαλάζιο πουκάμισο και πλατύ χαμόγελο, είναι η κεφαλή της επιχείρησης: «Εμπορευόμαστε ρύζι από τη Ζιμπάμπουε, που πουλάμε στη Ζάμπια, και καλαμποκάλευρο από τη Ζάμπια, το οποίο εμπορευόμαστε στη Ζιμπάμπουε». Το εισόδημά τους είναι πολύ χαμηλό.

Το ποτάμι, όμως, ως σύνορο, τους συντηρεί: «Ναι», απαντά ο Stanford. Φοράει κίτρινο πουκάμισο, έχει σκυθρωπό ύφος και αποτελεί τα πόδια της επιχείρησης, καθώς πρέπει να κάνει γερό πετάλι: 150 κιλά φορτίο σε απόσταση 15 χλμ. Χοντρές σκάρες ενισχύουν τον σκελετό του ποδηλάτου του.

Ένα ελαφρύ αεράκι σπκώνεται – αρκετό για να κάνει τις σταγόνες του νερού να στροβιλίζονται στον αέρα προς την κατεύθυνση της γέφυρας.

Όταν η ομίχλη εξατμίζεται, στεκόμαστε όλοι βρεγμένοι. Ο Trevor γελάει. «Γι' αυτό κάνουμε αυτά τα διαλείμματα. Για να δροσιτούμε».

Καρδιά του Ζαμβέζη: έτσι αποκαλούσαν οι Βρετανοί την περιοχή από τους Καταρράκτες Βικτώρια μέχρι το ρεύμα του ποταμού. Ο Ζαμβέζης, στο πέρασμα εκατοντάδων χιλιάδων ετών, κατέφαγε το πέτρωμα του βασάλτη και δημιούργησε εδώ μια χαράδρα με βάθος περισσότερα από 100 μέτρα. Το φαράγγι χωρίζει τη Ζάμπια από τη Ζιμπάμπουε. Αριστερά και δεξιά του ποταμού υπάρχουν εθνικά πάρκα, ενώ στο φαράγγι ζουν σπάνια είδη πουλιών.

Τον 19ο αιώνα, οι απόκρημνοι βράχοι στις δύο πλευρές του ποταμού θεωρούνταν ανυπέρβλητοι. Σήμερα, αυτά τα χιλιόμετρα του ποταμού συγκαταλέγονται στα παγκοσμίως καλύτερα σημεία για να κάνει κανείς ράφτινγκ με φουσκωτές βάρκες στα άγρια νερά.

Ωστόσο, το ειδυλλιακό τοπίο, όπως μαθαίνουμε, κινδυνεύει.

Τα σχέδια για τον υδατοφράκτη Batoka-Gorge είναι ήδη είκοσι πέντε ετών. Τώρα, όμως, τα πράγματα σοβαρεύουν. Γύρω στα 50 χλμ. από τους Καταρράκτες Βικτώρια, και κατά τη ροή του ποταμού, ένα αψιδωτό τείχος πρόκειται να συγκρατήσει τον Ζαμβέζη.

Δύο εργοστάσια ηλεκτρικής ενέργειας –ένα στη βόρεια όχθη από την πλευρά της Ζάμπια, ένα στη νότια όχθη στη Ζιμπάμπουε– θα μπορούσαν να παραγάγουν γύρω στα 1.200

MW το καθένα. Η ταλαιπωρημένη Ζανζιβάρη έχει άμεση ανάγκη από ενέργεια.

Η τεχνητή λίμνη θα έφτανε μέχρι τα 650 μ. από τους Καταρράκτες Βικτώρια – θα μπορούσαν, έτσι, να χάσουν τον χαρακτηρισμό τους ως Παγκόσμια Κληρονομιά της Unesco. Μια από τις πιο παρθένες περιοχές θα θαβόταν κάτω από 100 μ. νερό.

Οι κατασκευαστικές εργασίες επρόκειτο να ξεκινήσουν το 2018 και θα διαρκούσαν 10 με 13 χρόνια.

Ακόμα, όμως, επικρατεί πouxία στο άγριο φαράγγι.

Σταθμός 2

Τεχνητή λίμνη Καρίμπα

Λίγες ημέρες αργότερα και 400 χλμ. παρακάτω, στην Καρίμπα, είδαμε πώς μια τεχνητή λίμνη αλλάζει τη φύση και τη ζωή των ανθρώπων. Με την κατασκευή του υδατοφράκτη της Καρίμπα, από το 1955 μέχρι το 1959, δημιουργήθηκε μια από τις μεγαλύτερες τεχνητές λίμνες στον κόσμο.

Ο Fanwell Simamba, ένας αξιοπρεπής κύριος με κόκκινη

αθλητική μπλούζα, είναι εκπρόσωπος των Τόνγκα στην πόλη Καρίμπα. Καθόμαστε μαζί στη βραχώδη όχθη της λίμνης. Το βλέμμα μου ακολουθεί το χέρι του που είναι απλωμένο προς τον νότο.

«Τα νησιά εκεί απέναντι», λέει ο Simamba δείχνοντας κάποιες πράσινες πινελιές μέσα στη γαλάζια απεραντοσύνη ουρανού και νερού.

«Είναι ό,τι έχει απομείνει από την παλιά σας γη;» ρωτάω. Ο Simamba γνέφει αμίλητος.

Ο λεπτός άνδρας με τα κοντοκουρεμένα μαλλιά εξηγεί πως οι Τόνγκα εκδιώχθηκαν από τον παράδεισό τους. Όταν δημιουργήθηκε το εργοστάσιο ηλεκτρικής ενέργειας, ο λαός του –τότε 57.000 άνδρες, γυναίκες και παιδιά– αναγκάστηκε να μετακινηθεί στην άνω όχθη πάνω από το φαράγγι του Ζαμβέζη.

Η επιβίωση φαινόταν αδύνατη. «Χερί δεν ευδοκίμοισε εκεί, τα βόδια πέθαιναν από τη δίψα, οι μύγες τσε-τσε έκαναν τη ζωή μας κόλαση».

Οι Τόνγκα δεν έχασαν μόνο την πατρίδα τους, αλλά και την ταυτότητά τους. Από αγρότες αναγκάστηκαν να γίνουν

ψαράδες. Ένα σύμβολο αυτής της δραματικής αλλαγής περνάει αυτή τη στιγμή από μπροστά μας με εκκωφαντικό θόρυβο. Ένα τυπικό ψαράδικο σκάφος των Τόνγκα, φτιαγμένο από παλιά μέταλλα. Και με τόσο παράξενη εμφάνιση, που θα μπορούσε να αποτελεί σκηνικό των ταινιών *Μαντ Μαξ*.

Η τεχνική ψαρέματος δεν είναι ιδιαίτερα περίπλοκη. Το σκάφος είναι εξοπλισμένο με μια κουνουπιέρα στερεωμένη σε δύο μπάρες. Την νύχτα, οι ψαράδες των Τόνγκα βγαίνουν, κλείνουν τις μηχανές και αφήνουν την κουνουπιέρα να γλιστρήσει στο νερό.

Μετά, ανάβουν τις λάμπες που κρέμονται πάνω από το δίχτυ. Τα κουνούπια, που τα τραβάει το φως, καίγονται και πέφτουν στο νερό, πράγμα που προσελκύει κοπάδια από μικροσκοπικές ρέγκες, τις *karenta*. Με τη βοήθεια ενός τροχού, οι ψαράδες μαζεύουν το δίχτυ.

Έτσι κατάφεραν να επιζήσουν οι Τόνγκα μετά την καταδίωξή τους και έτσι το ψάρεμα στη Ζάμπια και στη Ζιμπάμπουε εξελίχθηκε σε βιομηχανία. Ωστόσο, η υπεραλίευση στη λίμνη Καρίμπα θέτει σε κίνδυνο τα αποθέματα *karenta*.

«Χάσαμε την πίστη στον Nyaminyami», λέει ο Fanwell Simamba.

Ο Nyaminyami, το φιδίσιο πνεύμα του Ζαμβέζη, ήταν κάποτε ο προστάτης θεός των Τόνγκα. Η μορφή αυτή με το σώμα φιδιού και το κεφάλι ψαριού φρόντιζε πάντα, ώστε το ποτάμι να φέρεται γενναιόδωρα στον λαό του. Οι Τόνγκα ποτέ μέχρι τώρα δεν υπέφεραν από πείνα.

«Όταν οι λευκοί ξεκίνησαν να φτιάχνουν το φράγμα», λέει ο Simamba, «ήμασταν σίγουροι ότι ο Nyaminyami δεν θα επέτρεπε ποτέ να γίνει αυτή η αμαρτία. Και πράγματι, από την αρχή της κατασκευής του, το έργο έμοιαζε καταραμένο. Το 1957, τη χρονιά της προγραμματισμένης αποπεράτωσής του, έγινε μια εξαιρετικά καταστροφική πλημμύρα. Οι σκαλωσιές και τα μηχανήματα παρασύρθηκαν σαν παιχνιδάκια. Δεκάδες εργάτες έχασαν τη ζωή τους.

«Οι λευκοί, όμως, δεν παραιτήθηκαν· χρησιμοποίησαν, μάλιστα, τους τρεις ανώτατους θεούς τους: το χρήμα, την τεχνολογία και το πείσμα. Ο Nyaminyami έστειλε την εποχή των βροχών του 1958: ακόμα χειρότερες πλημμύρες απ’ ό,τι την προηγούμενη χρονιά. Οι απώλειες σε ανθρώπινες ζωές έφτασαν τώρα τις εκατό».

Οι λευκοί συνέχισαν τα έργα τους.

Το 1959, τέθηκε σε λειτουργία ο μεγάλος υδροηλεκτρικός σταθμός.

Ο Nyaminyami έχασε τη μάχη.

Και οι ψαράδες Τόνγκα καταφεύγουν σε θρησκευτικούς ύμνους. Τραγουδούν με τέτοιο πάθος τώρα στον Κύριο, που θα ήθελε κανείς να κατέβει ο Ιησούς μία φορά στο φράγμα της Καρίμπα.

Κάποιοι, όμως, πιστεύουν ακόμα στη θεαματική επιστροφή του Nyaminyami. Σύμφωνα με το σενάριο αυτό, ο θεός του ποταμού θα καταστρέψει το φράγμα. Οι ειδικοί έχουν υπολογίσει την εξέλιξη και το μέγεθος μιας τέτοιας καταστροφής: 181 εκατομμύρια τόνοι νερό θα ξεχυθούν από την κοιλάδα του Ζαμβέζη και θα παρασύρουν τα 500 περίπου χλμ. του υδατοφράκτη Cahora-Bassa στη Μοζαμβίκη. Ο συνολικός

αριθμός των θυμάτων υπολογίζεται στα 3,4 εκατομμύρια. Οι ειδικοί, ωστόσο, δεν συνδέουν τις πιθανές αιτίες με την εκδικητική μανία του θεού του ποταμού. Αφενός, το μπετόν φουσκώνει λόγω χημικής αποσύνθεσης. Αφετέρου, το νερό που πέφτει έχει σκάψει τη λεκάνη υποδοχής στη βάση του φράγματος, γεγονός που επηρεάζει τη στατικότητα της κατασκευής.

Και επειδή η τεχνητή λίμνη, με το τεράστιο βάρος της, ευθύνεται επιπλέον για πολλούς μικροσεισμούς, η στατικότητα της κατασκευής δημιουργεί σοβαρές ανησυχίες στους μηχανικούς. Μια γαλλική εταιρεία ασχολείται, επί του παρόντος, με την ανασκευή της λεκάνης υποδοχής – το πρώτο βήμα μιας μεγάλης προσπάθειας διάσωσης.

Το απόγευμα, ο Fanwell Simamba με συνοδεύει στον δρόμο πάνω από τον υδατοφράκτη, κοιτάζοντας γαλήνιος το βάθος, που προκαλεί ζάλη.

Δεν διακρίνεται κανένα πρόβλημα.

Αφήνει το βλέμμα του να ακολουθήσει τον Ζαμβέζη, μέχρι που αυτός χάνεται. «Αν ο Nyaminyami είχε τη δύναμη και τη θέληση, θα είχε καταστρέψει ήδη από τότε το φράγμα», λέει. «Αλλά τώρα, 60 χρόνια μετά; Δεν έχει νόημα πια».

Σταθμός 3

Κάτω Ζαμβέζης

Από την άλλη πλευρά του υδατοφράκτη, ο Ζαμβέζης γίνεται πιο ήρεμος: πόσο νερό θα έχει δεν το καθορίζουν μόνο οι βροχές, αλλά και οι μηχανικοί στο φράγμα. Ωστόσο, η μεγάλη έκταση του Εθνικού Πάρκου Mana-Pools, στη Ζιμπάμπουε, πλημμυρίζει συχνά κατά τη διάρκεια των βροχών. Στις όχθες του ποταμού μπορεί κανείς να δει ελέφαντες, λιοντάρια, λεοπαρδάλεις, αντιλόπες και βουβάλια. Στα δάση ευδοκίμει μαόνι και έβενος.

Η μέχρι τώρα απείρακτη από τον μαζικό τουρισμό περιοχή θεωρείται μία από τις παρθένες προστατευόμενες περιοχές της Αφρικής. Και έτσι πρέπει να παραμείνει.

Η Unesco, η οποία το 1984 ανακήρυξε το Εθνικό Πάρκο Mana-Pools μνημείο Παγκόσμιας Φυσικής Κληρονομιάς, θα χαρακτήριζε έτσι και το διπλάσιο σε μέγεθος Εθνικό Πάρκο του Κάτω Ζαμβέζη.

Το πρόβλημα είναι, όμως, το εξής: Το 2011, η κυβέρνηση της Λουσόα εξέδωσε στην αυστραλιανή μεταλλευτική εταιρεία Zambesi Resources άδεια για την εγκατάσταση υπαίθριας εξόρυξης χαλκού στην καρδιά του πάρκου. Ακόμα και για τις συνθήκες της Ζάμπια, ήταν σκανδαλώδες.

Οι εχθροί του έργου προσέφυγαν στα δικαστήρια. Έκτοτε, η αντιδικία πηγαίνει από τον έναν βαθμό δικαιοδοσίας στον επόμενο.

Δεν είναι, όμως, και το κράτος της Ζάμπια συνυπεύθυνο για την επικρατούσα κατάσταση;

Οτιδήποτε έχει μετρήσιμη αξία σε αυτό το κράτος έχει ξεπουληθεί ελαφρά τη καρδιά. «Αν το υπολογίσουμε οικονομικά, είναι σαν να ζούμε στο εξωτερικό», πιστεύει ο συνοδός μας, ο οικονομικός αρθρογράφος Changwe Kadwe. «Τα ορυχεία, οι φάρμες, το εμπόριο, τα ξενοδοχεία – όλα βρίσκονται στα

ZAMBEZIS

Η άγρια ομορφιά του μεγάλου ποταμού

Ο Ζαμβέζης πηγάζει στη Ζάμπια, διασχίζει την Αγκόλα, επιστρέφει στη Ζάμπια, περνάει από τη Ναμίμπια, την Μποτσουάνα και τη Ζιμπάμπουε και καταλήγει στη Μοζαμβίκη, εκβάλλοντας στον Ινδικό ωκεανό.

Το 1855, ο εξερευνητής Ντέιβιντ Λί-βινγκστον βάφτισε τον καταρράκτη του Ζαμβέζη προς τιμήν της βασίλισσάς του «Καταρράκτης Βικτώρια». Οι ντόπιοι τον αποκαλούν Mosi oa Tunya, «καπνός που βρυχάται», εξαιτίας του –πάνω από 300 μ.– πέπλου ομίχλης που σχηματίζει η πτώση των νερών.

χέρια Αυστραλών, Καναδών, Ινδών, Κινέζων, Ευρωπαίων και Νοτιοαφρικανών».

Ο Kadwe αφήνει το βλέμμα του να περιπλανηθεί στην απεραντοσύνη του πράσινου και αναστενάζει.

«Μόνο τα εθνικά πάρκα μάς ανήκουν ακόμα. Προς το παρόν».

Τα κοιτάσματα πρώτων υλών της Αφρικής έφεραν στην ήπειρο μόνο πολέμους και καταπίεση. Ίσως ο πραγματικός της πλούτος να έγκειται σε κάτι που γίνεται όλο και πιο σπάνιο: στην παρθένα, άγρια φύση.

Στην τελευταία μας έξοδο, συναντάμε ποταμίσια άλογα. Από το Munyemeshi Lodge, κοντά στο Εθνικό Πάρκο του Κάτω Ζαμβέζι, βγαίνουμε στο ποτάμι με ένα μικρό μηχανοκίνητο σκάφος. Πίσω μας τώρα βρίσκεται η Ζάμπια, μπροστά μας απλώνεται η Ζιμπάμπουε.

Ανάμεσα στις δύο χώρες παίζουν ανέμελοι οι ιπποπόταμοι. Όταν τους πλησιάζουμε πολύ, εξαφανίζονται.

▲ ΣΤΑΘΜΟΣ 2

ΤΕΧΝΗΤΗ ΛΙΜΝΗ ΚΑΡΙΜΠΙΑ

Ο Fanwell Simamba είναι εκπρόσωπος των Τόνγκα στην πόλη Καρίμπα. Κατά την κατασκευή του υδατοφράχτη, εξηγεί, σώθηκαν πολλὰ άγρια ζώα. Κανείς, όμως, δεν νοιάζεται για το γεγονός ότι η φυλή του έχασε σχεδόν όλα τα χωράφια της.

«Από οικονομική άποψη,
ζούμε στην ίδια μας τη χώρα
σαν να ζούμε στο εξωτερικό».

CHANGWE KABWE, ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΖΑΜΠΙΑ,
Ο ΟΠΟΙΟΣ ΑΣΚΕΙ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΡΡΟΗ
ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ ΕΠΕΝΔΥΤΩΝ

► Για πολύ καιρό, η περιουσία της Ζάμπια θεωρούνταν ο ορυκτός της πλούτος· τα ορυχεία, ωστόσο, καταστρέφουν το περιβάλλον. Σιγά σιγά, η χώρα θυμάται τον πραγματικό της θησαυρό: την παρθένα φύση.

▼ Τα σκάφη των Τόνγκα δεν είναι κομψά, αλλά μάλλον τρομακτικά. Η δουλειά των ψαράδων γίνεται όλο και πιο δύσκολη: η λίμνη έχει υπεραλιευθεί και τα πενιχρά αποθέματα δεν επαρκούν για να θρέψουν τους ανθρώπους.

Αλλά μόνο για λίγο. Μετά εμφανίζονται πάλι τα ογκώδη κεφάλια τους με τα μικροσκοπικά αυτιά στην επιφάνεια του νερού και καρφώνουν το βλέμμα τους πάνω μας.

Όταν δεν στρίβουμε εγκαίρως, γρυλίζουν. Και, φυσικά, στρίβουμε.

Στη λαγουδέρα κάθεται ο Justin Taulo, ο διευθυντής του Munyemeshi Lodge, από τη Ζάμπια. Ο Taulo ενδιαφέρεται περισσότερο για τους ελέφαντες. Διότι ο 53χρονος άνδρας οφείλει αμέτρητες ξάγρυπνες νύχτες στον βασιλιά της σαβάνας: «Όταν ήμουν νέος, έπρεπε να φυλάω τις νύχτες τα χωράφια στην άκρη του χωριού», λέει. «Είχα μόνο μία κατσαρόλα και ένα ρόπαλο. Όταν έρχονταν οι ελέφαντες, έκανα όσο περισσότερο θόρυβο μπορούσα».

Για να φύγουν;

«Ναι, αλλά τις περισσότερες φορές δεν έφευγαν και μας έτρωγαν τα λαχανικά».

Το πάρκο προσφέρει καλές δουλειές στους ανθρώπους. Κάποιοι δουλεύουν ως φύλακες, άλλο στο σέρβις. Ο ίδιος είναι διευθυντής, επειδή ξέρει λίγο απ' όλα: επιδιορθώσεις, ξυλοκατασκευές, από αυτοκίνητα, να οδηγεί σκάφος, να οργανώνει εκδρομές. Πολύ θα ήθελα να δω τη γενέτειρά του – λέγεται Mushongentende. «Κανένα πρόβλημα», λέει ο Taulo. Με το τετρακίνητο όχημα δεν απέχει ούτε τριάντα λεπτά από τον ξενώνα.

«Το φιδίσιο πνεύμα του Ζαμβέζη που μας προστατεύει; Όλο αυτό ήταν δεισιδαιμονία».

FANWELL SIMAMBA, ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΣ ΤΩΝ ΤΟΝΓΚΑ

▲ Γυναίκες από γειτονικό χωριό πλένουν ρούχα και μαγειρικά σκεύη στον κάτω ρου του Ζαμβέζη. Το νερό είναι ακόμα καθαρό, ωστόσο η ανάπτυξη της εξορυκτικής οικονομίας απειλεί την ποιότητά του.

► ΣΤΑΘΜΟΣ 3 ΚΑΤΩ ΖΑΜΒΕΖΗΣ

Το Εθνικό Πάρκο του Κάτω Ζαμβέζη ανήκει στις πρωταρχικές περιοχές της Ζάμπια. Για τους ανθρώπους, ωστόσο, σημαίνει συνήθως μεγάλη φτώχεια.

Εμπρός, λοιπόν! Σημειωτόν, κάνουμε σλάλομ ανάμεσα στις λακούβες που δημιουργήθηκαν με τις βροχές και έχουν μετατραπεί σε μικρές λιμνούλες. Οι θάμνοι δίπλα μας είναι τόσο πυκνοί, που σπάνια έχουμε ορατότητα πάνω από δέκα μέτρα. Πότε πότε, συναντάμε αντιλόπες ιμπάλα. Και μια φορά, μάλιστα, κι ένα λιοντάρι, κατά παράξενο τρόπο μαζί με δύο μπαμπούνους.

Στο χωριό του Taulo γίνεται εντυπωσιακά εμφανές το πρόβλημα της εγκατάλειψης των χωριών. Οι λόγοι της μετανάστευσης είναι ευδιάκριτοι.

Οι καλύβες; Μόνο μια αχυρένια στέγη πάνω από το κεφάλι των ανθρώπων που μένουν μέσα. Κοιμούνται καταγής και μαγειρεύουν στη φωτιά.

Η μοναδική πολυτέλεια στο Mushongentende είναι οι μεγαλοπρεπείς αδανσονίες, που προσφέρουν σκιά.

Καθόλου παράξενο που ο Taulo έφυγε από εδώ. Το παλιό του μαγαζί χρησιμεύει τώρα σαν αποθήκη κάρβουνου. Η παλιά καλύβα της οικογένειάς του είναι άδεια. Οι τοίχοι έχουν αρχίσει να θρυμματίζονται.

«Θέλουμε μια καλύτερη ζωή», λέει ένας ηλικιωμένος άνδρας καθισμένος στο έδαφος. Γύρω του σκύλοι, κότες, κατσίκες – ένα γυμνό μωρό μπουσουλάει μέσα στις ξεραμένες κοπριές. Το νερό που πίνουν οι κάτοικοι του χωριού το παίρνουν κατευθείαν από τον Ζαμβέζη, που απέχει γύρω στο ένα χιλιόμετρο από τις καλύβες τους. Μόλις καταφθάνουν οι γυναίκες, με ξέχειλα μπιτόνια στο κεφάλι.

Πολλοί έχουν ήδη φύγει.

«Μόνο τα εθνικά πάρκα ανήκουν σε εμάς, τους κατοίκους της Ζάμπια».

CHANGWE KABWE, ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ

◀ Όταν ήταν παιδί, ο Justin Tauro αναγκαζόταν να χτυπάει κατσαρόλες τα βράδια για να διώχνει τους ελέφαντες από το χωριό. Σήμερα, έχει αγοράσει μια μεγάλη καλλιτεργήσιμη έκταση, που την προστατεύει ο Ζαμβέζης.

«Ούτε καν σχολείο δεν υπάρχει εδώ», προσθέτει ο Tauro. «Θα θέλατε να πάτε σε μια πόλη;» τον ρωτάω.

Μορφάζει σαν να του είχα πει κάτι ανάρμοστο. «Ποτέ δεν θα φύγω από τον Ζαμβέζη», λέει αποφασιστικά ο Tauro. «Εδώ γεννήθηκα, το ποτάμι είναι η ζωή μου».

Καθόμαστε κάτω από μια αδανσονία και αρχίζει να διηγείται: «Από το 1997 δουλεύω στον ξενώνα. Όλα αυτά τα χρόνια αποταμίευα ένα μεγάλο μέρος του μισθού μου και το επένδυσα στην αγορά αγροτικής γης. 40 εκτάρια! Όχι τόσα πολλά όσα έχουν κατά μέσο όρο οι λευκοί αγρότες. Δεν είναι και λίγα, όμως.

»Κι εκεί έχτισα ένα άνετο σπίτι, όπου μένουν τώρα η γυναίκα και τα παιδιά μου. Στη δική μας φάρμα! Μαζί με μερικούς συγγενείς που βοηθούν στις αγροτικές δουλειές».

Μένω σχεδόν άναυδος με τον τρόπο που ένας άνδρας από το Mushongentende, με τόσο αντίξοες συνθήκες, κατάφερε να φτιάξει τη ζωή του.

Ωστόσο: «Είναι τώρα τα δικά σας παιδιά εκείνα που φυλάνε τη νύχτα τα χωράφια; Και που χτυπάνε κατσαρόλες, όταν έρχονται οι ελέφαντες;»

Ο Tauro χαμογελάει.

Η φάρμα του είναι οχυρό – με τον Ζαμβέζη να τους προστατεύει, τον οποίο δεν μπορεί να περάσει κανένας ελέφαντας. Και από αυτή τη γωνιά των δύο κρατών, ο Tauro μπορεί να προμηθεύει τις αγορές στη Ζάμπια και στη Ζιμπάμπουε. Με δημητριακά, φρούτα και λαχανικά. Πότε με το μηχανοκίνητο κανό, πότε με το αυτοκίνητο.

Από χωριατόπαιδο που χτυπάει κατσαρόλες για να διώξει τους ελέφαντες γίνεται διευθυντής ξενοδοχείου και σύγχρονος αγρότης. Στη μέση της αφρικανικής παρθένας φύσης, ο Justin Tauro, προστατευμένος από τον Ζαμβέζη, έκανε το όνειρό του πραγματικότητα.

Ο Justin Tauro είναι ο μεγαλύτερος ήρωάς μου στις όχθες του μεγάλου ποταμού.

«Δεν θα φύγω ποτέ
από τον Ζαμβέζη. Το ποτάμι
είναι η ζωή μου».

JUSTIN TAULO, ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΥ

Ο συντάκτης **MICHAEL STÜHRENBURG** διασχίζει όλο τον κόσμο για σχεδόν 30 χρόνια, γράφοντας για το GEO. Ο φωτογράφος **FRANCK VOGEL** ειδικεύεται στους ποταμούς: εκτός από τον Ζαμβέζη, έχει απαθανάξει τον Μεκόνγκ, τον Κοχόραντο, τον Νείλο και τον Βραχμαπούτρα.